

УДК 378.12-61+371.32+168.5

Олександра Бойчук

ORCID iD 0000-0003-4439-3099

Доктор медичних наук, професор

Івано-Франківський національний медичний університет,

76000 м.Івано-Франківськ, вул.Галицька ,2

L.Bojchuk@gmail.com

СУЧАСНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ ДО ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглядаються сучасні психолого-педагогічні вимоги до викладача вищого медичного навчального закладу. Окреслено комплекс особистісних та професійних характеристик. Розкрито основні напрями (навчальну, методичну, наукову та організаційну діяльність) та функції (продукування медичних та інших наукових знань; реалізація навчального процесу у вищій медичній школі на основі різноманітних освітніх і педагогічних технологій; поширення медичних знань; формування у студента вищого медичного навчального закладу вміння й усвідомлення необхідності здобуття освіти впродовж усього життя) діяльності викладача медичного ВНЗ, доведено їхній взаємозв'язок.

Ключові слова: викладач; вищій медичний навчальний заклад; напрями педагогічної діяльності; особистісні та професійні характеристики; педагогічна система; професійна компетентність; професіоналізм; психолого-педагогічні вимоги; функції педагогічної діяльності.

© Бойчук Олександра, 2018

Вступ. Орієнтація вітчизняної освіти на європейський освітній простір ініціює перебудову вимог до викладача вищої школи, ставить різнобічні вимоги як до його професійних, так і особистісних якостей. На сучасному етапі підготовка викладачів ВНЗ характеризується великою відповідальністю, адже їхнім основним завданням є формування високоморальних освічених особистостей – еліти нації, які готові до постійного самовдосконалення, мобільні, швидко орієнтуються в нових ситуаціях, сприйнятливі до змін та інновацій. А для цього сам викладач повинен бути готовим

змінювати форми й методи, структуру та зміст навчального матеріалу, освітні програми. Також викладач повинен бути високоморальною яскравою особистістю, для того, щоб виховати таких же креативних ініціативних майбутніх фахівців.

Питання не є новим для педагогічної теорії та практики і ґрунтовно висвітлене у класичних педагогічних працях (Я.-А. Коменський, В. Сухомлинський), вітчизняних (О. Абдуліна, А. Алексюк, І. Бех, М. Євтух, І. Зязюн, В. Стрельников) та зарубіжних (В. Горова, І. Ісаєв, Ю. Сорокопуд) дослідженнях. Розроблені авторами положення стали підґрунтям для напрацювання загальних вимог до особистості викладача вищої школи. Незмінними залишається потреба притаманності викладачеві таких морально-етичних якостей, як гуманність, милосердя, інтелігентність, чесність, порядність, обов'язковість, сумлінність, доброта, свідомість, скромність, надійність тощо. Утім, у наукових дослідженнях йдеться здебільшого про загальнопрофесійні вимоги до педагогів. Водночас діяльність викладачів медичних ВНЗ має свою специфіку, що вимагає окреслення їхніх функцій з урахуванням цих особливостей. Окремі аспекти досліджуваної проблеми висвітлено Л. Артемчук, І. Булах, С. Максименко, М. Мірським, М. Філоненко та ін. Однак висвітлені у їхніх працях вимоги до науково-педагогічних працівників вищої медичної школи зазнають змін і оновлень під впливом сучасних реформаторських процесів.

Мета статті – проаналізувати вимоги до викладача вищого медичного навчального закладу в умовах сучасних реалій.

Основні вимоги до викладача вищого медичного навчального закладу. Перегляд вимог до викладача вищого медичного навчального закладу є актуальним також з огляду на впровадження медичної реформи в Україні з 1 січня 2018 року, що вимагає приведення структури та змісту вищої медичної освіти відповідно до потреб галузі охорони здоров'я країни на сучасному етапі. Саме тому одним із напрямів професійної підготовки важливим сьогодні є якісна підготовка кваліфікованих медичних фахівців. Реформи повинні бути спрямовані передусім на впровадження сучасних галузевих стандартів вищої медичної освіти, системи ліцензування та

сертифікації фахівців. Обіцяні урядом соціальні гарантії та підняття зарплати медичним працівникам автоматично означає посилення вимог до їхнього професійного рівня, підвищення рівня очікувань з боку пацієнтів. А це передбачає посилення вимог до набуття професійної компетентності майбутніх медиків, покращення якості вищої медичної освіти, яка б готувала фахівців світового рівня. Викладач вищого медичного навчального закладу повинен володіти достатніми знаннями й професійними вміннями для того, щоб, по-перше, допомогти студенту здобути якісну медичну підготовку, яка б дала йому змогу отримувати достойну винагороду за свою роботу та можливість працювати (за бажанням) у будь-якій країні; з другого боку, сучасний викладач сам повинен стати конкурентоспроможним у будь-якому європейському університеті.

Медичну освіту не можна розглядати відокремлено від загальної системи професійної освіти, стану її розвитку на сучасному етапі. Утім, викладачі вищих медичних навчальних закладів, які здійснюють природничо-наукову і професійну та практичну підготовку майбутніх лікарів, – це фахівці-медики, які не мають спеціальної психолого-педагогічної підготовки. Водночас викладачі, які пройшли психолого-педагогічну підготовку і працюють у медичних ВНЗ, повинні бути компетентними у відповідних предметних напрямках з огляду на напрям підготовки і спеціальності майбутнього фахівця в галузі медицини. При цьому необхідно враховувати традиції, що склалися в системі охорони здоров'я населення загалом, специфіку самої медичної освіти, сучасні зміни й перетворення. Загалом вимоги до викладачів ВНЗ містять своєрідне ядро, основні компоненти, що повинні реалізуватися у професійній діяльності. Однак діяльність фахівців, що готують майбутніх працівників медичної галузі, має свою специфіку. Так, професійно-педагогічна діяльність викладача ВНЗ у наукових дослідженнях розглядається як інтегративна діяльність, у якій поєднуються предметний, науковий, психолого-педагогічний та виховний компоненти. Щодо викладачів, які працюють на клінічних кафедрах вищих медичних навчальних закладів, то до вищеназваних компонентів О. Беляєва (2014) додає лікувальний компонент (с. 183).

Т. Кир'ян (2016) доводить, що вища медична освіта в Україні має розвиватися з урахуванням таких принципів: професіоналізації на основі компетентнісного підходу і гуманізація та гуманітаризація як виховання не лише фахової, а й загально-гуманітарної культури, котра ґрунтується на найвищих моральних цінностях і лікарській етиці. Автор розглядає ці принципи в нерозривній єдності, оскільки моральність і загальна культура лікаря має проявлятися через фахові знання і навпаки (с. 29).

Аналіз наукових праць із питань професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі дозволяє стверджувати, що сьогодні актуалізується зв'язок між навчальними і виховними завданнями ВНЗ як основа формування професіоналізму майбутнього фахівця. Науковці доводять необхідність не лише формувати систему знань, умінь і навичок, а й розвивати їхні особистісні якості, які відповідають вимогам майбутньої професійної діяльності. В умовах реформування медичної галузі, закладів сімейної медицини важливо залучати студентів до пізнання гуманістичних та загальнолюдських цінностей.

Основні напрями діяльності викладача ВНЗ. В. Гладуш, Г. Лисенко (2014) до основних напрямів діяльності викладача ВНЗ відносять навчальну, методичну, наукову та організаційну діяльність (с. 187). Розглянемо їх детальніше.

Професійну педагогічну діяльність зазвичай розглядають як цілісну динамічну систему, що містить такі структурні елементи: суб'єкт педагогічного впливу, об'єкт педагогічного впливу, предмет їхньої спільної діяльності, цілі навчання, засоби педагогічної комунікації. Ці компоненти утворюють систему, тому що жоден із них не може бути замінений іншим чи їх сукупністю. Всі вони знаходяться у прямій та зворотній взаємозалежності (Вітвицька С., 2003, с. 60). Професійна навчальна діяльність спрямована на організацію та реалізацію процесу навчання відповідно до нормативних документів: проведення лекційних, семінарських та практичних занять, консультацій, контрольних заходів, керівництво науковими роботами студентів тощо. У педагогічній діяльності поєднується теоретична складова, пов'язана з розкриттям нових закономірностей, сутності науки, а також практична,

спрямована на перетворення конкретних ситуацій, на розв'язання системи педагогічних задач.

Основні функції викладача ВНЗ. Викладач ВНЗ виконує такі функції: організаторську (керівник, провідник у лабіринті знань, умінь, навичок); інформаційну (носієй найновішої інформації); трансформаційну (перетворення суспільно значущого змісту знань в акт індивідуального пізнання); орієнтовно-регулятивну (структура знань педагога визначає структуру знань студента); мобілізуючу (переведення об'єкту виховання у суб'єкт, самовиховання, саморуку, самоутвердження) (Вітвицька С., 2003, с. 62). До основних функцій вищої медичної освіти О. Беляєва (2014) відносить наступні: продукування медичних та інших наукових знань – здійснення спеціальних наукових досліджень, упровадження їх результатів у практику, розробка освітніх програм і нових навчальних дисциплін, науково-методичного супроводу; реалізація навчального процесу у вищій медичній школі на основі різноманітних освітніх і педагогічних технологій; поширення медичних знань – видання навчальної і наукової літератури, участь у науково-методичних, науково-практичних та інших заходах різного рівня; формування у студента вищого медичного навчального закладу вміння й усвідомлення необхідності здобуття освіти впродовж усього життя (с. 182).

З навчальною роботою тісно пов'язана навчально-методична діяльність щодо підготовки навчального процесу, його забезпечення та удосконалення. Вона сприяє оптимізації робочого процесу, забезпечує формування умінь пошуку, обробки та систематизації зібраної інформації введення у навчально-виховний процес ВНЗ інформаційних технологій навчання. Це дозволяє оперативно вносити зміни до змісту існуючих курсів, здійснювати розробку дистанційних навчальних курсів, їхню адаптацію згідно з вимогами та завданнями, які поставлені перед програмою підготовки майбутніх фахівців медичної галузі. Однією з найдинамічніших форм активно-інформаційного навчання сучасних студентів є мобільне навчання (M-Learning). М. Гуревич (2012) визнає M-Learning як систему дистанційного навчання, котра має включати в себе підсистему доступу до навчальних матеріалів і сервісів з

різних мобільних пристроїв, які передаються засобами бездротових технологій зв'язку (мобільні телефони, смартфони, планшети, ноутбуки, нетбуки тощо) (с. 113).

Упровадженню новітніх підходів до навчальної комунікації, співпраці та співробітництва; створенню на етапі набуття професії умов, важливих для формування індивідуальних професійно орієнтованих мотивів, цінностей, набуття знань, умінь та досвіду, розвитку здібностей, творчих нахилів студентів сприяє застосування хмарних технологій. Хмарні технології як один із різновидів ІКТ дозволяють здійснити еволюційний крок до надання навчальному процесу гнучкості та мобільності. Особливу увагу привертають сервіси Google, засновані на інформаційній взаємодії між учасниками освітнього процесу та спрямовані на досягнення навчальних цілей. Розвитку та впровадженню інформаційно-комунікаційних та хмарних технологій в освітній процес сприятиме формування єдиного хмаро орієнтованого навчального середовища, яке забезпечуватиме однаковий доступ до освітянських ресурсів (Садовий М., 2016, с. 176).

Наукова діяльність має за мету організацію наукових досліджень у певній галузі знань, підвищення наукового рівня та розвитку творчого потенціалу викладача і студента. Наукова робота включає такі види: виконання планових науково-дослідних робіт; написання і видання підручників, посібників, монографій, наукових статей і тез; робота в редколегіях наукових журналів; керівництво науково-дослідною роботою студентів тощо. Щодо останнього зазначимо, що залучення студентів – майбутніх медичних працівників – до наукових досліджень зумовлюється сьогодні потребами життя. Розширення співробітництва з міжнародними клініками, широкі можливості вивчення й упровадження передового медичного досвіду потребує якісних наукових досліджень у медичній галузі, екстраполяції ефективних елементів закордонного медичного досвіду в сучасні українські реалії. Тому роль викладача ВНЗ як організатора наукової роботи студентів сьогодні значно посилюється. Дослідницька робота розкриває певні якості теоретичного мислення і системи умінь: уміння спостерігати явища і збирати факти; проникати в сутність процесу, що вивчається, будувати наукові гіпотези; проводити

експерименти, робити висновки і узагальнення, встановлювати міжпредметні зв'язки; здійснювати системно-комплексний підхід до проблеми досліджень (Вітвицька С., 2003, с. 66).

До сучасних вимог віднесемо також уміння викладача поєднувати наукову та педагогічну роботу зі студентами. Для цього викладачеві слід культивувати у студентів інтерес до проблем науки, підвищувати їхню мотивацію до навчання.

Організаційна діяльність полягає в організації виховного впливу на майбутніх фахівців у процесі викладання навчальних дисциплін та в позааудиторній роботі. Вона вміщує такі види робіт: контроль за самостійною роботою студентів, перевірку конспектів, колоквіуми, співбесіди, роботу куратора, керівника студентських наукових гуртків і проблемних груп та ін. Зі зростанням кількості інформації в медичній галузі актуалізується значення контролю за самостійною роботою студентів, адже значний обсяг матеріалу студенти засвоюють самостійно чи в рамках дистанційного навчання. Тут особливо важливою є тісна співпраця між викладачем і студентом: викладач сьогодні все частіше виступає в ролі консультанта, скеровує та спрямовує наукові пошуки студента в потрібне русло; в усьому розмаїтті інформації допомагає йому виокремити конструктивні ідеї, ефективні напрацювання й підходи в галузі медицини.

Ефективність реалізації функцій викладача залежить від єдності їх прояву та комплексності.

Узагальнюючи, зазначимо, що праця викладача медичного ВНЗ являє собою свідому, доцільну діяльність щодо навчання, виховання і розвитку студентів – майбутніх медичних працівників. Вона є двобічною – спеціальною та соціально-виховною, причому обидва компоненти перебувають в органічній єдності. Беручи за основу дефініції С. Вітвицької (с. 60), зазначимо, що праця викладача вищого медичного навчального закладу – це висококваліфікована розумова праця щодо підготовки й виховання кадрів спеціалістів вищої кваліфікації медичної галузі. В ній органічно поєднані знання й ерудиція вченого і мистецтво педагога, висока культура

та інтелектуальна, моральна зрілість, усвідомлення обов'язку й почуття відповідальності.

Професіоналізм викладача вищої школи. Вагомим показником, який дозволяє комплексно оцінити виконання науково-педагогічним працівником його функцій, є професіоналізм. Професіоналізм педагога вищого медичного навчального закладу полягає в ефективній реалізації системи професійних знань і умінь:

- спеціальних (знання теорії науки, яку подає студентам, та практичні вміння застосовувати їх у практиці викладання);

- психолого-педагогічних (знання психологічних та дидактичних основ викладання своєї дисципліни, знання й урахування психологічних особливостей студентів, закономірностей сприймання студентами змісту навчання);

- методичних (володіння методами, прийомами і засобами донесення наукової інформації до студентів).

У структурі професійної компетентності викладача вищої школи виділяють такі основні компоненти: мотиваційно-ціннісний; система професійно важливих якостей; система здібностей викладача, що дозволяє йому займатися науковою діяльністю; когнітивний; афективний (позитивне емоційно-оцінне ставлення до предмета і його важливості в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, здатність до емоційно-вольової регуляції поведінки); конативний (уміння, навички, педагогічна техніка, поведінка) (Сорокопуд Ю., 2011, с. 347–348).

Основними компонентами педагогічної системи О. Беляєва (2014) визначає мотиваційний, адаптивний, стимулювальний, кібернетичний, технологічний, діагностичний, моніторинговий, комунікативний, проектувальний і доводить, що результативність професійно-педагогічної діяльності викладача, незалежно від профілю ВНЗ, визначається тим, наскільки цілісно й послідовно викладач здійснює названі операції, наскільки ефективні його педагогічні впливи на студента, а отже, наскільки успішними є усі види діяльності студента (с. 184).

Особистісні та професійні якості викладача ВНЗ. До особистісних якостей викладача віднесемо, насамперед, морально-етичні, необхідність дотримання яких

висуває сама професія: емпатія, конкретність, ініціативність, відкритість і щирість, сприйняття почуття, ввічливість, повага до оточуючих, тактовність, уважність, спостережливість, комунікабельність, доступність, уміння завоювати довіру студентів, допитливість, креативність, ерудованість. Найважливішою для викладача є загальна і професійна культура. Викладачеві медичного ВНЗ повинен бути притаманний високий рівень загальної культури та культури лікарської діяльності, організованість у роботі, любов до порядку, акуратність та охайність, тобто якості, на важливість яких вказував ще Гіппократ. До загальнокультурних вимог віднесемо тактовність, уважність, толерантність, поступливість, доброзичливість, почуття гумору, вміння підтримати інших, опанувати свої емоції, скорегувати поведінку. Професійна культура передбачає сформованість емоційної стійкості, яка корелює з успішністю фахової діяльності; здатність зберігати на належному рівні основні фахові уміння і навички та комунікативні здібності за умови істотного впливу зовнішніх факторів та емоційних впливів; усвідомлення обов'язку, витримка і самовладання; володіння навиками й уміннями, необхідними у професійній діяльності; витриманість і впевненість у власних силах; самостійність у прийнятті рішень та готовність відповідати за них. До професійно значущих якостей викладача ВНЗ відносять також сукупність універсальних якостей. Викладач повинен мати здібності організатора, оратора, аналітика, психолога, володіти строгою логікою педагогічного процесу і виховання, бути висококомпетентним фахівцем у своїй галузі і ерудитом в інших галузях. Від викладача вимагають не лише природних здібностей, а й таланту, величезних розумових, фізичних та емоційних витрат (Брюховецька О., 2012, с. 78). Також викладач повинен бути достатньо повно обізнаний із нормативно-правовою базою в галузі медицини.

Висновки. Таким чином, у сучасних умовах зростає роль викладача ВНЗ у підготовці майбутніх медичних працівників та підвищення якості вищої медичної освіти. Зміни й перетворення посилили вимоги до професіоналізму викладача. Загальнокультурні якості, залишаючись тривалий час незмінними, сьогодні повинні вдало поєднуватися з професійними якостями. Від викладача ВНЗ вимагається

володіння новітніми технологіями навчання, високої стресостійкості, повної самовіддачі, вміння й бажання вчитися упродовж життя, а також культивувати в собі ті якості, які б він хотів сформувати у студентів.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо вивчення умов підвищення ефективності навчально-виховного процесу у вищій школі; ролі викладача в активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів; формування творчої особистості майбутнього медичного працівника.

Література

- Беляєва О. М. Професійно-педагогічна діяльність викладачів вищих медичних навчальних закладів у контексті системного підходу. Світ медицини та біології. 2014. № 3 (45). С. 182–185.
- Брюховецька О., Чаусова Т. Професійно значущі якості особистості викладача вищого навчального закладу. Післядипломна освіта в Україні. 2012. № 1. С. 74–78.
- Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
- Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія: навч. посіб. Дніпропетровськ, 2014. 416 с.
- Гуревич Р. С. Мобільне навчання – нова технологія професійної освіти XXI ст. [Mobile learning is a new technology of professional education of the XXI century.] Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. № 20. С. 113–119.
- Кир'ян Т. І. Принципи перебудови вищої освіти і вища медична школа України. Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education». 2016. № 6 (2). С. 26–30.
- Садовий М. І., Трифонова О. М. Організація професійної підготовки фахівців в умовах хмаро орієнтованого навчального середовища. Актуальні проблеми сучасної соціології, соціальної роботи та професійної підготовки фахівців: матеріали доповідей та повідомлень міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. І. В. Козубовської, Ф. Ф. Шандора (Ужгород, 16 вересня 2016 року). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2016. С. 176-177.
- Сорокопуд Ю. В. Педагогіка вищої школи [Pedagogy of higher education]. Ростов на Дону: Феникс, 2011. 541 с.

СОВРЕМЕННЫЕ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТРЕБОВАНИЯ К ПРЕПОДАВАТЕЛЯМ ВЫСШЕГО МЕДИЦИНСКОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Александра Бойчук

Доктор медицинских наук, профессор, Ивано-Франковский национальный медицинский университет, ул. Галицкая, 276000 г. Ивано-Франковск Украина
L.Vojchuk@gmail.com

В статье рассматриваются современные психолого-педагогические требования к преподавателю высшего медицинского учебного заведения. Определен комплекс личностных и профессиональных характеристик. Раскрыты основные направления (учебную, методическую, научную, организационную деятельность) и функции (выработки медицинских и других научных знаний, реализация учебного процесса в высшей медицинской школе на основе различных образовательных и педагогических технологий, распространение медицинских знаний, формирование у студента высшего медицинского учебного заведения умения и осознания необходимости получения образования в течении всей жизни) деятельности преподавателя медицинского ВУЗа, доказано их взаимосвязь.

Ключевые слова: *высшее медицинское учебное заведение; личностные и профессиональные характеристики; направления педагогической деятельности; педагогическая система; преподаватель; профессионализм; профессиональная компетентность; психолого-педагогические требования; функции педагогической деятельности.*

MODERN PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL REQUIREMENTS TO THE TEACHER OF HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL AGENCY

Alexandra Boychuk Doctor of Medical Sciences, Professor Ivano-Frankivsk National Medical University, Galitskaya str., 2 76,000 Ivano-Frankivsk Ukraine
L.Vojchuk@gmail.com

The author outlines modern psychological and pedagogical requirements for a teacher of a higher medical school. The basic directions of activity of the teacher of medical university are revealed: educational, methodical, scientific and organizational activity. Its main functions are outlined: production of medical and other scientific knowledge; realization of educational process in the higher medical school on the basis of various educational and pedagogical technologies; distribution of medical knowledge; formation of the ability and awareness of the need for education throughout the life of a student at a higher medical school. The relationship between the directions and functions of the teacher is proved. It is noted that for the successful implementation of educational reforms, the teacher must have a special psychological and pedagogical training, have professional knowledge of the disciplines that he teaches to students. The need to take into account the traditions that have developed in the system of public health care in general, the specifics of medical education itself, modern changes and transformations.

The complex of personal and professional characteristics of the teacher of the higher medical school is outlined. Personal qualities of the teacher include moral and ethical: empathy, concreteness, initiative, openness and sincerity, perception of feeling, politeness, respect for others, tactfulness, attentiveness, observation, sociability, accessibility, ability to win the confidence of students, curiosity, creativity, erudition.

The components of the teacher's general and professional culture are described. Common cultural requirements include tact, attentiveness, tolerance, dedication, benevolence, sense of humor, ability to support others, master your emotions, correct behavior. It is noted that professional culture implies the formation of emotional stability; endurance and self-control; possession of the skills and abilities necessary for professional activity; self-sustainability and self-confidence; independence in making decisions.

Key words: *higher medical educational institution; teacher; psychological and pedagogical requirements; personal and professional characteristics; directions of pedagogical activity; functions of pedagogical activity; professionalism; professional competence; pedagogical system.*

References

- Bieliaieva O. M. (2014) Profesiino-pedahohichna diialnist vykladachiv vyshchych medychnykh navchalnykh zakladiv u konteksti systemnoho pidkhodu. [Professional-pedagogical activity of teachers of higher medical educational institutions in the context of a systematic approach.] *Svit medytsyny ta biolohii*. № 3 (45). S. 182–185 (ukr).
- Briukhovetska O., Chausova T. (2012) Profesiino znachushchi yakosti osobystosti vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu. [Professionally important qualities of personality of teacher of higher educational institution.] *Pisliadyplomna osvita v Ukraini*. № 1. S. 74–78. (ukr).
- Vityvtska S. S. (2003) *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly*. [Basics of pedagogy of high school] Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury, 316 (ukr).
- Hladush V. A., Lysenko H. I. (2014) *Pedahohika vyshchoi shkoly: teoriia, praktyka, istoriia* [Pedagogy of higher education: theory, practice, history]: navch. posib. Dnipropetrovsk, 416 (ukr).
- Hurevych R. S. (2012) Mobilne navchannia – nova tekhnolohiia profesiinoi osvity XXI st. [Mobile learning is a new technology of professional education of the XXI century.] *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*. № 20. S. 113–119 (ukr).
- Kyrian T. I. (2016) Pryntsypy perebudovy vyshchoi osvity i vyshcha medychna shkola Ukrainy. [The principles of restructuring higher education and higher medical school of Ukraine] *Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. № 6 (2). S. 26–30 (ukr).

- Sadovyi M. I., Tryfonova O. M. (2016) Orhanizatsiia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv v umovakh khmaro oriientovanoho navchalnoho seredovyscha. Aktualni problemy suchasnoi sotsiologii, sotsialnoi roboty ta profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv [Organization of professional training of specialists in conditions of cloud oriented learning environment. Actual problems of modern sociology, social work and professional training]: materialy dopovidei ta povidomlen mizhnar. nauk.-prakt. konf. / za red. I. V. Kozubovskoi, F. F. Shandora (Uzhhorod, 16 veresnia 2016 roku). Uzhhorod : Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet, S. 176-177 (ukr).
- Sorokopud Yu. V. (2011) Pedahohyka visshei shkoli. [Pedagogy of higher education]. Rostov na Donu : Fenyks, 541 (rus).

Стаття надійшла до редакції 27.01.2018
Прийнято до друку 22.02.2018